

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Høringsuttalelse fra Kristent Pedagogisk Forum (KPF) i forbindelse med departementets Forslag til endringer i opplæringslova – jf. brev fra departementet av 5.12. 2007.

KPF vil takke for at organisasjonen har fått anledning til å uttale seg i denne saken. Den er viktig, fordi den både aktualiserer prinsipielle spørsmål knyttet til undervisning og oppdragelse i den offentlige skolen, og fordi den kan få store konsekvenser for skolens daglige arbeid med religions-, tros- og livssynsspørsmål.

KPF er innforstått med at Norge både må innordne seg under de retningslinjer som er trukket opp av Den europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK), og at vi bundet av den dom som er avsagt av Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) i saken om KRL-faget. KPF stiller seg imidlertid kritisk spørrende til flere av de konsekvenser departementet har trukket av den aktuelle dommen gjennom de forslag til endringer i opplæringsloven som nå legges fram.

Etter KPFs oppfatning er en av de største utfordringene nå, å sikre ro omkring religions- og livssynsfaget i skolen. For å oppnå det, må det store flertallet av norske foreldre bli overbevist om at deres interesser også blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte. Det kan skje uten at mindretallets rettigheter blir krenket. Uten støtte fra flertallet, faller grunnlaget for forsøkene på å utforme et felles fag bort. Skulle det skje, vil KPF beklage det sterkt. For å redusere faren for at dette kan skje, må imidlertid departementet, etter KPFs oppfatning, forandre det fremlagte forslaget til endringer i opplæringsloven på flere punkter.

KPFs anliggender vil nedenfor bli sammenfattet i 5 punkter.

Navneendringen

KPF vil avvise departementets forslag om at KRL-faget skal endre navn. KPF etterlyser en logisk begrunnelse for forslaget om navneendring til RLE og vil anføre følgende:

Den dommen som EMD har avsagt i saken om KRL-faget, sier ingen ting om at navnet på det aktuelle skolefaget må endres. Navneendringen kan derfor ikke sies å være en naturlig og nødvendig konsekvens av dommen. Det ville også være oppsiktsvekkende dersom en menneskerettsdomstol skulle pålegge Norge å fjerne betegnelsen på det religions- og livssynsfag som er innført gjennom beslutninger i demokratiske organer, og som samtidig gjenspeiler den verdimeslige forankring og tradisjon som den offentlige skolens undervisning i livssynsfaget har vært forankret i. Skolens undervisning i kristendomskunnskap har gjennom generasjoner vært en bærebjelke i skolens virksomhet. Dersom denne betegnelsen fjernes fra det fagets navn, er dette et klart og direkte brudd med en tradisjon som det store flertallet av

norske foreldre har holdt i hevd gjennom generasjoner. Dette flertallet har fortsatt et mer eller mindre aktivt forhold til kristendommen, og den er fremdeles referanserammen for denne majoritetens religiøse forestillinger og identitet. Det samme kan ikke sies om de andre verdensreligionene.

KPF mener at forslaget til navneendring betegner en verdimessig kursendring som departementet ikke gir noen fullgod begrunnelse for. Hvis begrunnelsen egentlig er å synliggjøre overfor EMD, at Norge trekker direkte konsekvenser av den aktuelle dommen i EMD, slik statsråden ved flere anledninger har fremholdt, senest i et intervju med avisen Vårt Land for tirsdag 29. januar i år, mener KPF at dette er et svik mot norske foreldre. Det kan i denne sammenheng være grunn til å minne om at Norge også er forpliktet på den del av EMK som tilkjenner foreldrene førsteretten til bestemme over sine barns oppdragelse. –

I vår tradisjon er det ikke statens oppgave å bestemme hva barn og unge skal oppdras til, og heller ikke juristenes oppgave å bestemme hva navnet på skolefagene skal være!

KPF kan heller ikke se at en endring av navnet fra KRL til RLE kan sies å være en garanti for at undervisningen i skolens livssynsfag vil være objektivt, nøytralt og kritisk, like lite som betegnelsen på de øvrige skolefagene kan sies å uttrykke noe som helst om kvaliteten på den undervisning som blir gitt i de ulike fagene.

Signalordene

KPF mener at de signalordene som departementet presenterer i sitt forslag til endring av §2-4 er lite sakssvarende, og dårlig egnet som kriterier ved vurderingen av læreres undervisning i religions- og livssynsfaget.

Betegnelsene ”objektiv”, ”kritisk” og ”pluralistisk” er lite adekvate beskrivelser av en lærers måte å undervise på. Dette gjelder uansett hvilken faglig kontekst de benyttes. Som kriterier på en lærers undervisningsmåte i livssynsfag er de særlig problematiske. For det første er det ikke snakk om begreper som kan gis et entydig og presist innhold. Hva som er objektivt, vil alltid kunne være gjenstand for vurdering. Det samme kan sies om begrepet kritisk. Et fag kan dessuten ikke betegnes som pluralistisk, like lite som det kan beskrive en bestemt måte å undervise på. Betegnelsen pluralistisk undervisning gir egentlig ingen mening. Det finnes derimot andre ord som kan ivareta kravet om å utvise både pedagogisk takt, respekt, aksept og forståelse av andres oppfatninger når livssynsspørsmål blir drøftet. **Åpenhet, saklighet og varsomhet** er eksempler på slike ord og begreper. At det kritiske perspektivet skal gjøres til et overordnet begrep ved undervisningen i livssynsfaget virker, slik det foreliggende forslaget legger opp til, virker også søkt og tendensiøst. Utviklingen av en spørrende og kritisk holdning skal stimuleres gjennom undervisningen i alle skolefag. Det kritiske perspektivet er dessuten for lengst innarbeidet i KRL-faget, særlig på ungdomstrinnet, hvor det også er mest naturlig at dette perspektivet kommer inn.

KPF finner i denne sammenhengen også grunn til å understreke, at det for lengst er presisert at det eksisterende KRL-faget skal forstås som et ordinært skolefag, som skal behandles på skolens premisser. Den foreliggende læreplanen understreker sterkere enn tidligere planer at faget verken skal være forkynnende eller en arena for religionsutøvelse. Det foreligger ingen grunn til å tro at skolens lærere ikke respekterer dette. På samme tid kan det være grunn til å beklage at det med rette, eller urette, er skapt tvil og usikkerhet om hva lærere kan gjøre, eller ikke gjøre, i forsøk på å tilrettelegge undervisningen slik at den skaper engasjement hos elevene. Å skape engasjement hos elevene står fortsatt som et viktig mål for undervisningen i

alle fag. Derfor er det viktig å understreke, at det ikke må settes rammer for undervisningen i religions- og livssynsfaget som aktivt kan motvirke at lærere kan tilrettelegge undervisningen på en slik måte at elevene ikke blir interessert i faget, og engasjert av dets innhold. Interesse og engasjement fra både lærernes og elevenes side er absolutte forutsetninger for at undervisningen i livssynsfaget kan utvikle gjensidig respekt og forståelse mellom mennesker med ulike livssyn og trosoppfatninger.

Kristendommens omfang

KPF mener det både er betenkelig og beklagelig at det foreliggende forslag til endringer av opplæringsloven ikke angir hvor stor plass kristendommen skal ha i faget. Etter KPFs oppfatning vil det foreliggende forslaget både kunne skape usikkerhet om hvor stor plass kristendommen skal ha, og resultere i at vi kan få et livssynsfag med varierende innhold og ulik profil basert på ulike lokale prioriteringer.

Siden det foreliggende forslag til endringer av opplæringsloven ikke lenger angir hvor stor plass som skal vies til kristendommen i det nye faget, frykter KPF at den i praksis kan få mindre plass – ikke minst i lys av den foreslåtte navneendringen. Ved flere anledninger har riktig nok både departementet og statsråden – jf. Vårt Land for 29. januar 2008, framholdt at kristendommens plass i det nye faget ikke vil bli redusert. Det forslaget til ny læreplan i faget som nå er lagt fram, tyder imidlertid på det motsatte. Dette har gitt ny næring til frykten for at kristendommens plass i det nye faget blir nedtonet og redusert. Uansett vil det være slik at formuleringen av kompetansemål uten noen angivelse av volumet, vil skape både usikkerhet og ulikhet på det lokale plan. Dette fordi ulike temaer kan bli behandlet på ulike måter og med varierende grundighet, avhengig av så vel lærernes interesser som skoleledernes og skoleeierens prioriteringer. Antallet av kompetansemål sier ikke noe om hvilket omfang en temakrets vil ha. Dersom det er et mål at alle elever i landet fortsatt skal sikres et likeverdig tilbud i livssynsfaget, må det i loven tas inn igjen en bestemmelse om hvordan tidsbruken skal vektas. KPF etterlyser også begrunnelser for de endringer som foreslått ettersom dommen i EMD ikke gir noen føringer for at kristendommens plass bør reduseres.

Det kan i denne sammenheng også være grunn til å henvise til at det utvalg som i 1995 la fram utredningen om det nye KRL-faget – jf. *Identitet og dialog*, en rekke steder, bl.a. på s. 52, understreker at forutsetningen for å utvikle respekt og forståelse for andres tro og livssyn, er en ”tygg forankring i egen tro og kultur”. Dette gjelder selvsagt fortsatt, og det tilsier at det i loven blir lagt en fast ramme som angir hvor stor plass kristendommen skal ha i faget.

Fritaksretten

KPF mener det er viktigere å understreke fritaksretten, enn å tegne ut et religions- og livssynsfag uten profil – dvs. et fag ingen elever behøver å bli fritatt fra. Hvis det fortsatt kan sies å være behov for det, bør det være et viktig anliggende for departementet å utforme et godt og smidig fritaksreglement som kan sikre foreldrene retten til å frita elevene fra aktiviteter som bryter med deres religions- og livssynsoppfatninger.

Når det gjelder spørsmålet om fritaksretten finner KPF grunn til å minne om at dommen i EMD var basert på den praksis som ble fulgt før de revisjoner som ble iverksatt i 2001 og 2005. Etter at disse revisjonene ble gjennomført, har fritaksretten stått sentralt. I praksis betyr dette at elever for lengst er sikret retten til å få fritak fra aktiviteter som de og foreldrene mener er i strid med deres egen overbevisning. Det er i realiteten nok å melde fra om dette.

Derfor virker det noe forunderlig at fritaksretten må sikres på nytt. Siden det i ulike sammenhenger er vist til eksempler der kommunene lokalt praktiserer de gjeldende fritaksreglene ulikt, kan det likevel fortsatt være behov for å presisere hvilke rutiner som skal følges når partene ønsker fritak. Derfor støtter KPF tanken om at fritaksreglene både må være smidige og enkle å administrere.

For KPF er det i denne sammenheng viktig å understreke følgende: For det første bør ikke religions- og livssynsfaget bør bli tilrettelagt på en slik måte at det mister sin egenart. For det andre er det helt avgjørende at undervisningen i faget blir gjennomført på en slik måte, at det kan bidra til å skape forståelse for det livssynsmangfoldet som preger samfunnet i dag, og at det kan stimulere til dialog på tvers av ulikheter i tros og livssynsoppfatninger. KPF mener at den beste måte å gjøre dette på, pedagogisk sett, er at skolen skaper en møteplass der ulikhetene blir stilt opp mot hverandre og ikke tilslørt. Det er viktig og nødvendig for å skape gjensidige respekt og forståelse for de ulikheter som faktisk er tilstede, at faget blir tilrettelagt på en slik måte at det både engasjerer og utfordrer. Dette må gjenspeiles både i læreplanene og den daglige undervisningen.

Livssynsfagets særstilling

KPF mener det er beklagelig at departementet legger opp til å redusere Stortingets innflytelse på utformingen av religions- og livssynsfaget, slik det nå er lagt opp til gjennom de foreslåtte endringer i § 2-4 i opplæringsloven. KPF ser ingen grunn til at faget skal miste den særstilling det alltid har hatt gjennom hele skolens historie.

KPF mener det må anføres gode og sterke begrunnelser for å endre livssynsfagets særstilling i den offentlige skolen. De som anføres i Høringsnotatet fra departementet, er verken sterke eller overbevisende, etter KPFs oppfatning. Faget er alt for viktig til at det kan bli gjenstand for innspill fra skiftende regjeringer med ulike oppfatninger og interesser.

Den største utfordringen vi nå står overfor er, etter KPF oppfatning, å skape ro om faget, slik at det store flertallet av norske foreldre, som fortsatt er opptatt av å stå i en kristen humanistisk tradisjon, opplever at de trygt kan sende sine barn til den offentlige skolen. Det er det fullt mulig å forene dette med det hensyn en må ta til minoritetenes rettigheter og det flerkulturelle/flerreligiøse mangfoldet. Dette kan en f. eks. oppnå gjennom etableringen av smidige og utvidede fritaksregler, slik KPF ovenfor har gjort seg til talsmann for.

Bergen/Oslo 4. 2. 2008

Bjørn Markussen
Daglig leder

Trygve Bergem
Styreleder

